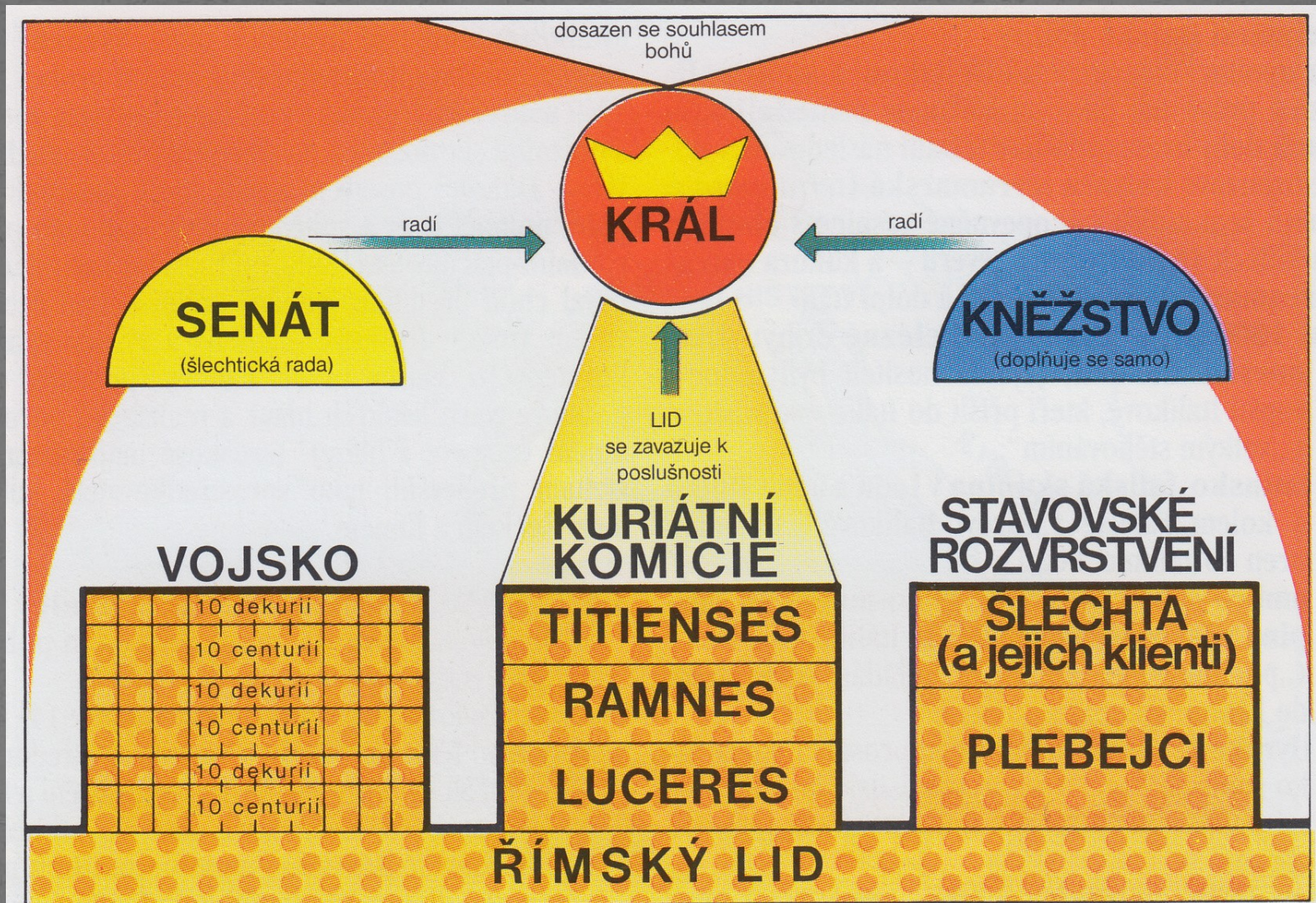

Antické reálie

3

Starověký Řím:
vláda a lid

Nejstarší formy vlády a dělení společnosti:

Ústavní zřízení Říma královského

Doba královská

- pouze nejisté informace na základě starších písemných pramenů
- základem římské společnosti jsou římstí občané (*civis*) => dělí se do několika společenských tříd

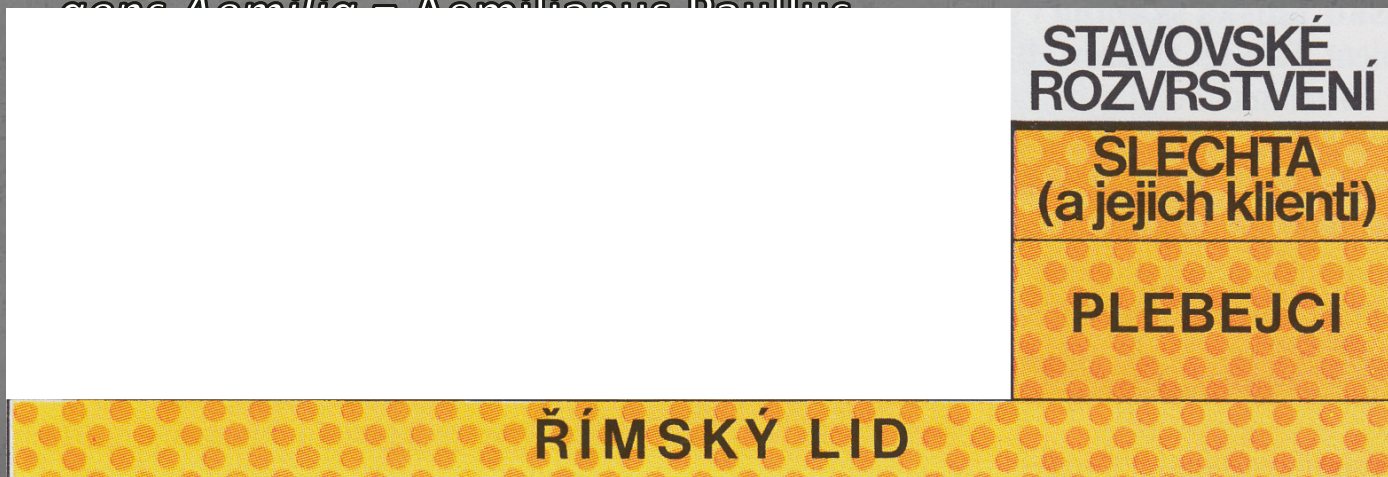
Římští občané

- římského občanství se nabývalo několika způsoby
 - narozením římským občanům, kteří byly řádně oddáni
 - adopcí
 - přistěhování do Říma
 - službou v římském vojsku
 - občanství mohl obdržet cizinec - usnesením sněmu, na doporučení senátu nebo rozhodnutím vojevůdců a později císařů
 - občanství mohl získat i otrok po svém propuštění

- občan mohl své občanství i ztratit (*deminutio capitis*)
 - ztrátou svobody - upadnutím do zajetí nebo otroctví
 - soudním rozsudkem - vyhnanství, nucené práce
 - odstěhováním se do jiné obce
- občanství poskytovalo občanovi práva veřejná (politická) a soukromá (zvláště hmotná)
- je nutné rozlišovat dvě formy občanství
 - plnoprávný občan - *cives optimo iure*
 - občan pouze se soukromými právy - *cives minuto iure*
- *cives optimo iure*
 - politická práva - náležela mužům po dosažení 25 let
 - právo volit v kominciích - *ius suffragii*
 - právo být volen do úřadů a stát se členem senátu - *ius honorum*
 - právo konat *auspicia* a vykonávat kněžské úřady - *ius sacrorum*
 - právo odvolat se k lidu při obvinění ze zločinu - *ius provocationis*

- práva soukromá
 - právo uzavřít zákonný sňatek - *ius conubii* - sňatky mezi patricii a plebeji jsou přípustné od r. 445 př. Kr., mezi propuštěnci a občany až od r. 18. př. Kr.
 - právo na vlastnictví uznávané a chráněné státem - *ius commercii*
 - právo uplatnit své nároky před soudem - *ius legis actionis*
- povinnosti
 - dostavit se ke sčítání lidu - censor
 - vykonávat vojenskou službu - *ius militae*
 - platit daně - *tributum* - zrušeno r. 167 př. Kr.
- práva, která umožňovala cizincům získat občanská práva
 - *ius domicilii* - právo pobytu
 - *ius migrationis* - právo na přistěhování do Říma
- *cives minuto iure*
 - patří mezi ně propuštěnci bez *ius honorum*, obyvatelé italských municipií bez *ius suffragii* a obyvatelé provincií

- nejvyšší postavení zauímají patriciové (*patricii*)
 - patrně potomci původních římských obyvatel
 - jedná se o privilegovanou vrstvu obyvatelstva, která svůj původ odvozuje od urozených otců (*pater*)
- jsou organizováni v rodech (*gentes*), které se skládají z několika rodin - jméno rodu je zahrnuto do jména člena rodu
 - jedná se o nejstarší a nejslavnější rody v Římě
 - *gens Cornelia* = Scipionové
 - *gens Aemilia* = Aemiliové

- na základě příslušnosti k rodu (rodině), pozemkovém majetku a náboženské příslušnosti k místním bohům se již v této době patriciové konstitovali jako dědičná šlechta
- druhou významnou složku římského obyvatelstva tvořili plebejové (*plebei*)
 - původ nejistý
 - svobodní občané s omezenými politickými právy
 - slabší sociální a ekonomické postavení
 - odlišný náboženský kult
- klienti (*clientes*)
 - v době královské vrstva svobodného obyvatelstva, závislá na patriciích
 - patrně náležely k rodům, ze kterých se vytvořila patricijská vrstva

- otroci (*famuli, servi, mancipia, pueri*)
 - z počátku především z řad válečných zajatců
 - také z řad svobodných občanů - dlužníci (do r. 326)
 - potomci otroků
 - byli pokládáni za bezprávné členy rodiny a podléhali, stejně jako ostatní členové rodiny, pravomoci otce rodiny (*pater familias*)
 - životní úroveň otroků byla podobná jako u svobodných občanů

Organizace společnosti

- na základě pokrevní příbuznosti po otcovské linii
- nejnižší organizační jednotkou byla rodina => 10 rodin tvořilo rod (*gens*) => 10 rodů vytvářelo kurii (*curia*) => 10 kurií tvořilo kmen (*tribus*)
- v archaickém Římě byly 3 tribue
 - Tities
 - Ramnes
 - Luceres

- základní jednotkou pak byla *curia*

- *curia* - odvozeno pravděpodobně z latinského tvaru slova *coviria* = sdružení mužů; členové kurie se nazývali *curiales*

- původně tvořeny snad jen patricii

- 30 kurií - každá měla své jméno, odvozené z místních označení (*curia Foriensis*) nebo rodových jmen (*curia Titia*)

- hlavou všech kurií byl *curio maximus*

- každá kurie měla:

- svého správce - *curio* - volen doživotně

- kněze - *flamen* nebo *sacerdos curialis*

- zřízence/slugebníka liktora - *lictor*

- vlastní shromaždiště se svatyní - přední místo mezi bohy zaujímá u kurií bohyně Juno (*Quiritis*); vedle ní i bohyně domácího krbu Vesta

- na kuriích byla pravděpodobně také založena první římská armáda

- na konci doby královské (za Servia Tullia) došlo ke změně organizační struktury římského obyvatelstva

- rozdělení obyvatelstva do 5 majetkových tříd - *classis*

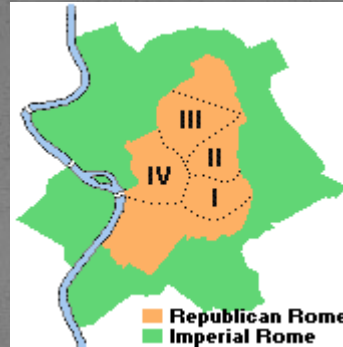
- občané nedosahující majetku pro zařazení do V. třídy byli nazýváni buď jako proletáři - *proletarii* (název se odvozuje od skutečnosti, že jejich jediným „majetkem“ jsou děti = *proles*), nebo *capite censi* (při cenzu se mohli prokázat pouze svým občanským právem)

- příslušnost k majetkové třídě nahrazuje příslušnost ke kurii => na základě příslušnosti se odvozují občanova práva ve sněmu a povinnosti (zvláště v armádě)

		čili asi
I. třída	100 000 asů	20 jiter půdy
II. třída	75 000 asů	15 jiter půdy
III. třída	50 000 asů	10 jiter půdy
IV. třída	25 000 asů	5 jiter půdy
V. třída	11 000 asů	2 jitra půdy
Proletáři méně než	11 000 asů	bezzemci

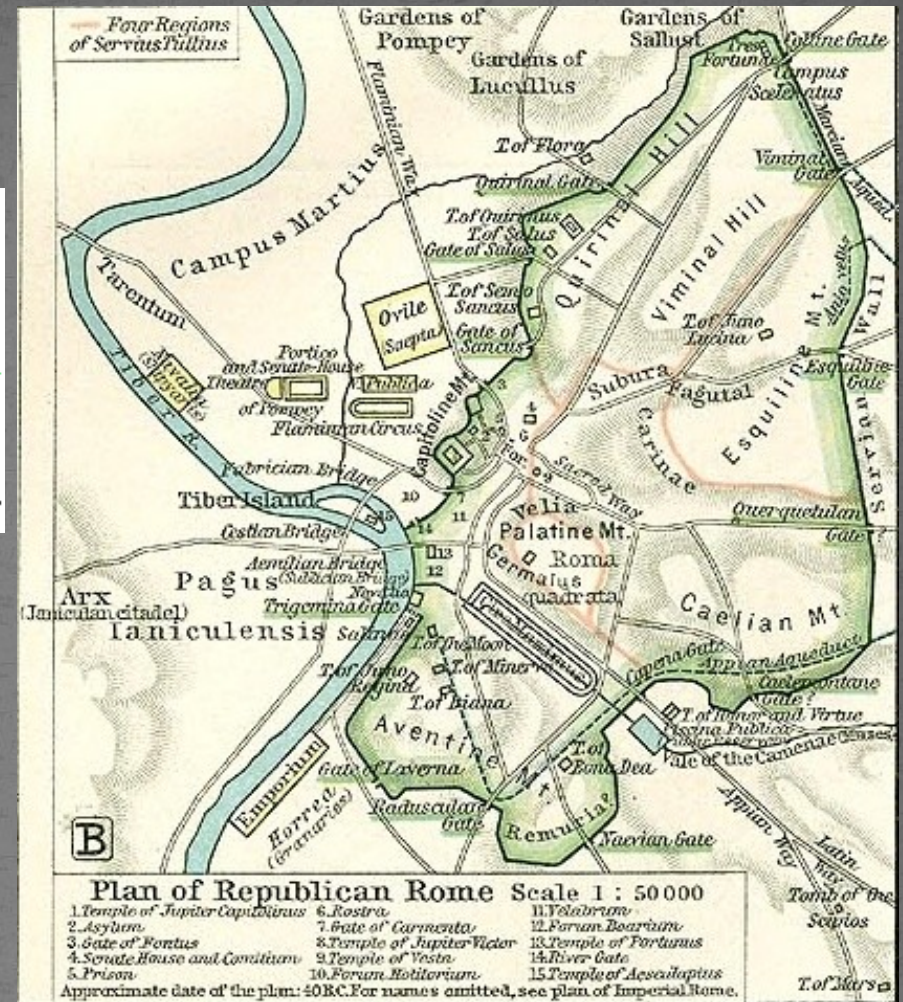
- římské obyvatelstvo a město Řím bylo rozděleno na 4 místní okresy - *tribus*

- *tribus Palatina*
- *tribus Esquilina*
- *tribus Suburana* (Suburbana)
- *tribus Collina*

- Řím se tak stává pevně organizovanou jednotkou - *urbs quattuor regionum* - město o čtyřech okresech

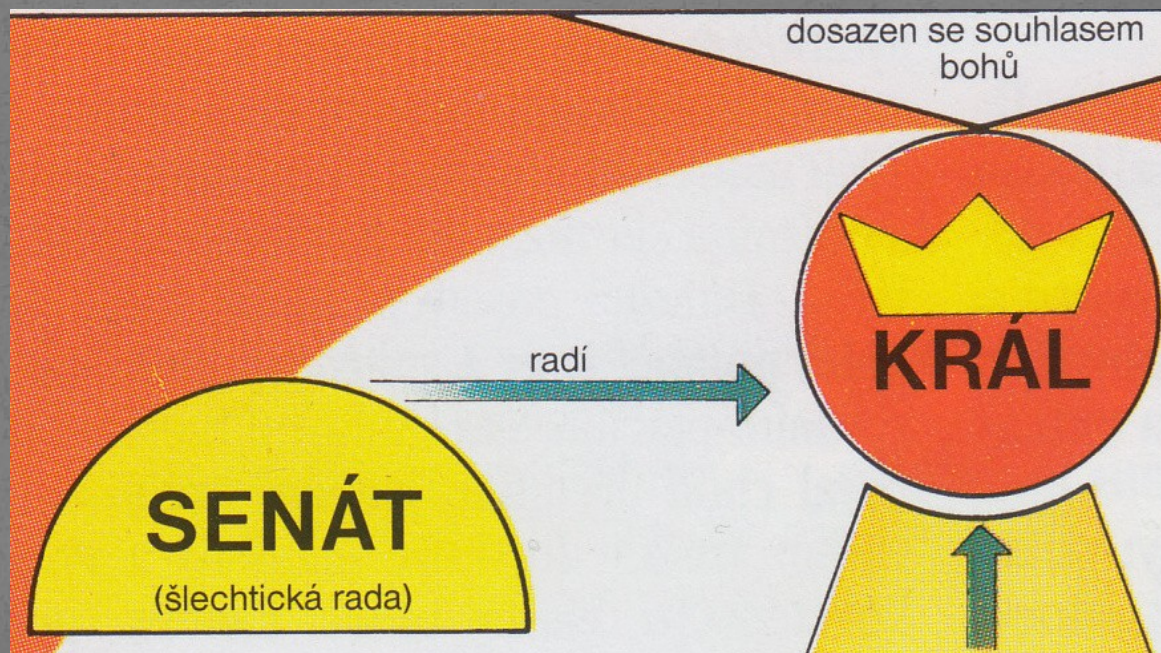
- serviovská ústava nebere ohled na příslušnost k plebejskému nebo patricijskému rodu => boje o zrovnoprávnění mezi těmito dvěma skupinami

Rozdělení moci a administrativa

- nejvyšším vládním činitelem byl král - neměl však neomezenou moc
 - král měl nejvyšší administrativní funkci
 - řídil výstavbu města
 - spravoval obecní majetek
 - vypovídal válku a uzavíral mír
 - velel vojsku
 - měl nejvyšší soudní moc
 - zastával funkci kněze/obětníka - zjišťoval vůli bohů
- královská funkce byla doživotní, ale ne dědičná
- po králově smrti a nástupem nového nastávalo mezivládí - *interregnum*
 - během této doby přechází výkonná moc na senát - ten každých 5 dní volí mezi sebou muže, který se na tuto dobu stává „mezikrálem“ - *interrex* - a to na tak dlouho, dokud není aklamací (*comitia*) bohy předem schválený nový král

- druhým nejvýznačnějším činitelem byl senát - *senatus*
 - název je odvozen od slova *senex* (stařec) - původně tedy asi rada starších
 - jednalo se o poradní orgán
 - původně bylo senátorů (*senatores, patres*) 100, koncem doby královské už 300 => podle 300 rodů
 - senátory určoval král, který měl právo senát sestavovat (*senatum legere*)

- součástí politického života v Římě byly i tzv. komície - *comitia* - shromáždění občanů

- bylo svoláváno králem a scházelo se na předem vyhrazeném místě (*comitium*) - v sousedství severovýchodního cípu římského fora

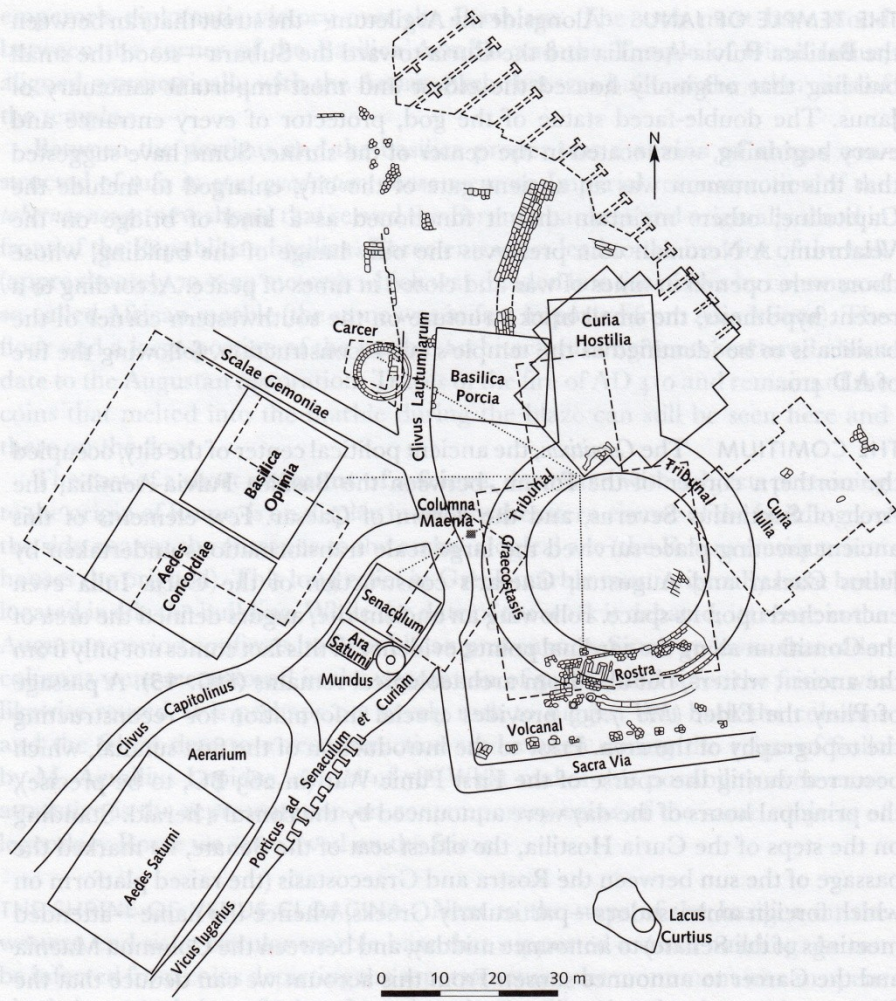
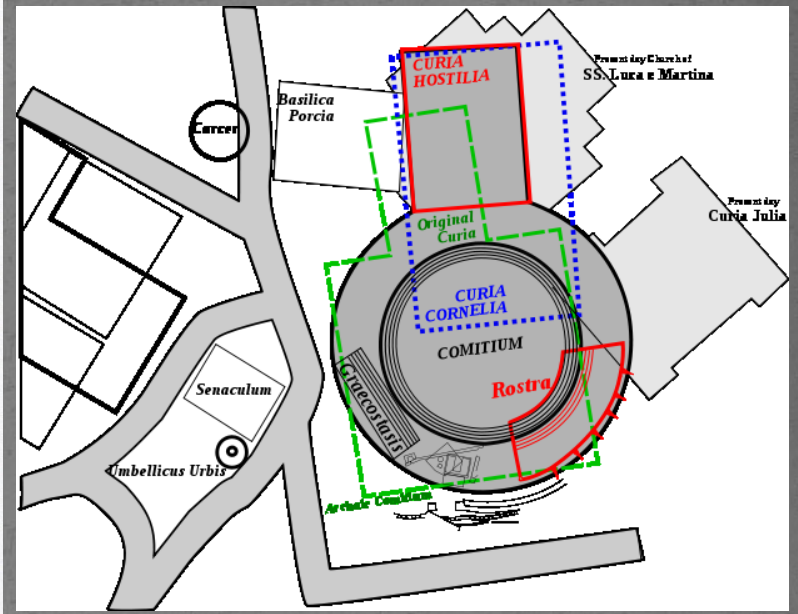

FIGURE 15. The Comitium and the western side of the Forum in the Republican period (before Sulla).

- občané se na sněmu dělili podle příslušnosti k určité kurii => sněm kurijní - *comitia curiata*

- přesné informace o jeho pravomocích a funkci nejsou přesně známy

- vyslechnutí a potvrzení rozhodnutí krále

- vyslovoval souhlas s kandidátem na krále

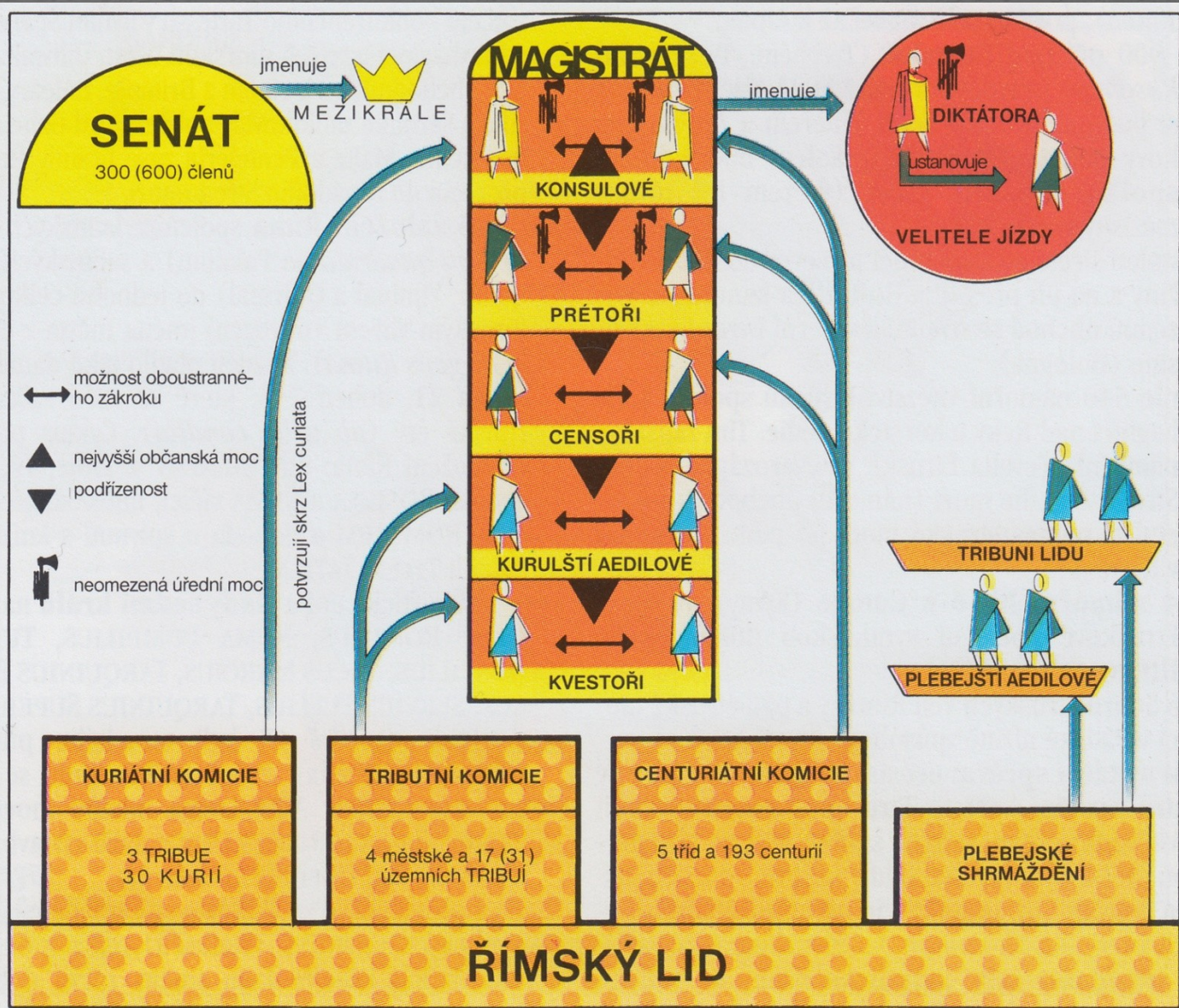
- někdy rozhodoval o válce

- fungoval jako odvolací instance proti rozhodnutí některých úředníků

- schvaloval záležitosti související z rodovou příslušností jednotlivých občanů

- po reformách Servia Tullia vzniká nový sněm založený na příslušnosti k určité majetkové třídě - setninový sněm - *comitia centuriata*

- součástí městské správy tvořili
 - *praefectus urbi* - bezpečnost a pořádek
 - 2 *quaestores parricidii* - vyšetřovali hrdelní zločiny
 - 2 *duumviri perduellionis* - vyšetřovali zločiny velezrady => jejich existence není doložena

Ústavní zřízení římské republiky (*Senatus populusque Romanus*)

- na počátku republiky se z Říma stává aristokratická městská republika, která je nadále ovládána patricijskými rody
- během republiky se postupně vytváří bohatá vrstva plebejů, kteří se stávají plebejskou šlechtou => ta usiluje o právní a politické zrovnoprávnění s patricii - toho plebejové docilují rokem 287 př. Kr., kdy jsou, na základě zákona Hortensia, plebiscita plně uznána jako zákony platící pro celý národ
- na základě tohoto zrovnoprávnění se z patricijské a plebejské šlechty vymezuje tzv. nobilita
 - nejednalo se o uzavřenou skupinu
 - členem nobility se stal ten, který zastával úřad s imperiem => úřednická šlechta
 - člověk, který takový úřad zastával jako první ze své rodiny (neurozené) se nazýval *homo novus*
 - nobilita sama byla společenskou elitou vymezující se ze senátorského stavu
 - byla dědičná rodem

- senátorský stav (*ordo senatorius*)
 - nejvyšší společenský stav v Římě
 - jádro tvořili senátoři
 - k členům se počítali i členové senátorovi rodiny
 - počátek tohoto stavu je kladen do 4. st. př. Kr., kdy se členství v senátu stalo doživotním
 - nebyl dědičný - syn senátora se rodil jako jezdec
 - odznakem stavu byl široký purpurový pruh na tunice, zvláštní boty a prsten

- jezdecký stav (*ordo equester*)

- od senátorského formálně oddělen až roku 129 př. Kr., kdy byl zákonem senátorům odebrán státní kůň (*equus publicus*)
- příslušníci se na nazývali equites Romani
- na konci republiky tvořili příslušníci tohoto stavu „nižší šlechtu“
- minimální přímé politické cíle - politický nátlak vytvářely skrze kontakty
- soustředili se především na finančnictví, různé druhy podnikání, vybírání daní v provinciích ...
- odznakem příslušnosti byl úzký nachový pruh na tunice a zlatý prsten

- část římské společnosti tvořili cizinci - *peregrini*

- jednalo se o svobodné neřímské obyvatelstvo Itálie (kromě Latinů) - a to až do roku 89 př. Kr., kdy jim bylo uděleno občanství
- obyvatelé provincií => 212 po Kr. uděleno občanství na základě Constitutio Antoniniana

Rozdělení moci a administrativa

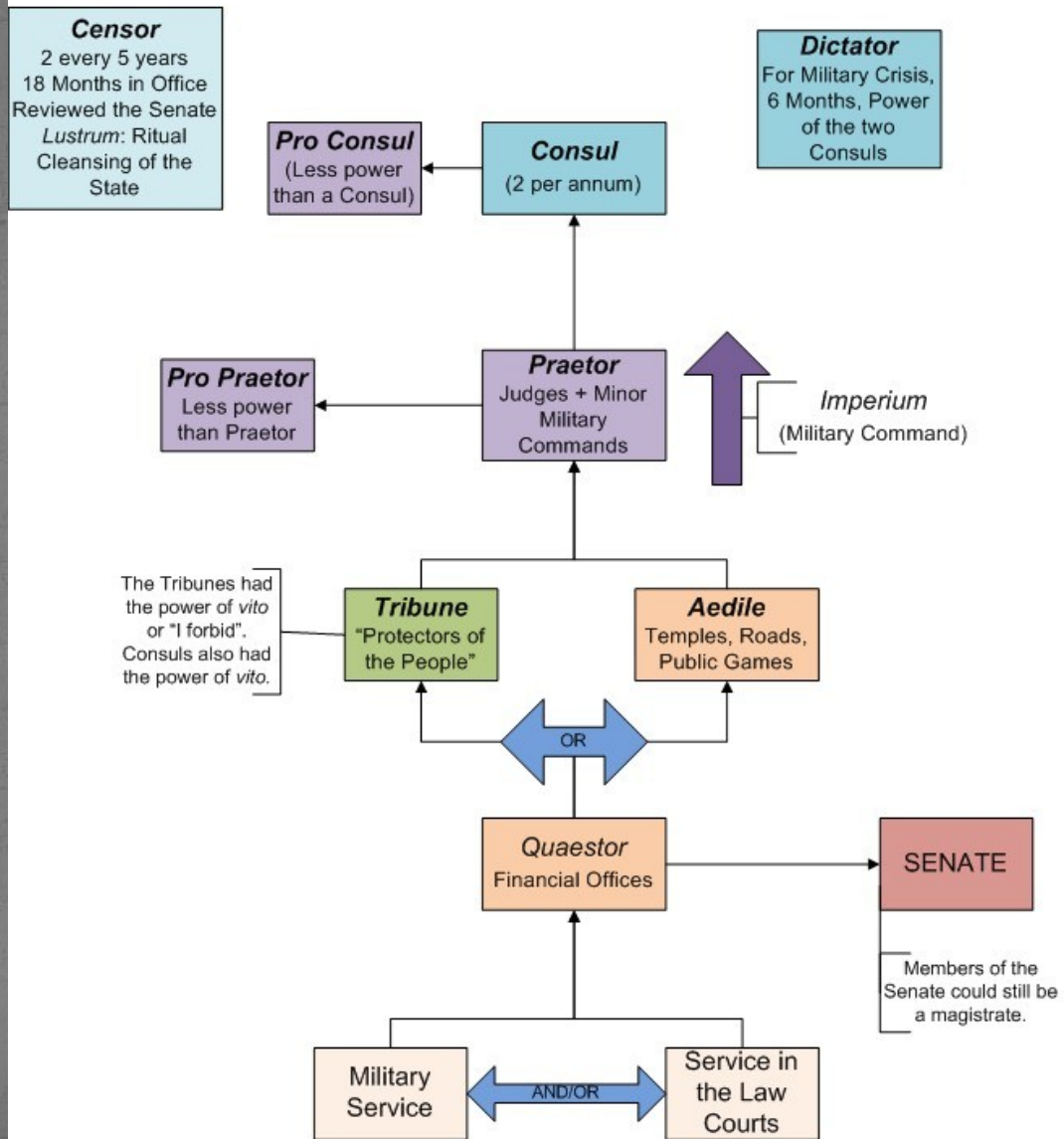
- po vyhnání posledního krále a ustanovením Říma jako republiky docházelo k postupnému vývoji její organizace => v době nejrozvinutější formy státního zřízení (od 3. st. př. Kr.) bylo řízení státu založeno na vzájemných vztazích 3 hlavních složek římského státu - systému úředníků (*magistratus*), senátu (*senatus, senatus populusque Romanus*) a lidových sněmů (*comitia*)

- *cursus honorum*

- úřední dráha - stanovení posloupnosti úřadů
- od roku 180 př. Kr. stanovená i zákonem - *lex Villia annalis*
- cílem bylo vytvořit stejné podmínky pro budoucí vstup do senátu zastáváním nejdříve nižších úřadů a poté po určitých časových odstupech postupovat výše až ke konzulskému úřadu => přístup k jednotlivým úřadům byl podmíněn dosažením stanoveného věku
 - kvéstoři - min. věk 27 / od Sully 31
 - édilové - min. věk 37 let
 - prétoři - min. věk 40 let
 - konzulové - min. věk 42-43 let

Cursus Honorum

"The Ladder of Honours"

- úřady

- základní struktura a vymezení kompetencí vytvořena ve 3. stol. př. Kr.

- činnost úředníků vymezena zákony

- úředníci voleni na sněmech => předpoklady a nároky na uchazeče

 - o úřad se musel řádně ucházet - *petitio*

 - musel být bezúhonný

 - tělesně i duševně zdravý

 - dosáhnout požadovaného věku

 - splnit vojenskou službu - 10 let

 - musel být bohatý - úřady nebyly placeny

- vyznačovali se zpravidla ročním trváním

- úřady se nesměli kumulovat

- opakování úřadu bylo možné - od 2. st. př. Kr. Až po 10 letech

- byly hierarchicky uspořádány

- úřady byly rozdělovány podle několika aspektů
 - celonárodní úřady, které byly přístupné všem občanům - *magistratus populi Romani*
 - úřady, které byly původně plebejské - *magistratus plebei*
 - vyšší úřady - *magistratus maiores*
 - nižší úřady - *magistratus minores*
 - úřady s imperiem - *magistratus cum imperio*
 - úřady bez imperia - *magistratus sine imperio*
 - úřady pravidelné, nepravidelné nebo mimořádné
- úředníci měli k dispozici pomocný personál - *officiales, apparitores*, který byl placený státem
 - nejvyšší byli *scribae* - účetní manipulanti
 - níže stáli liktoři, úřední poslové - *viatores* a hlasatelé - *praecones*

- v rámci úřadu panovala kolegiální
- nebylo však předpokládáno společné rozhodování => rozhodování v rámci úřadu měli úředníci většinou rozdělenou - dohodou, losem nebo senátem
- byla spojena s možností tzv. intercese - právo veta, zákaz činnosti, zákrok proti činnosti ...
 - určena pouze pro úředníky
 - právo veta měli
 - úředníci proti sobě rovným kolegům
 - vyšší úředníci proti nižším
 - každý tribun lidu proti všem úřadům, proti rozhodnutí senátu a proti návrhům zákonů
 - veto nemohlo být vetováno, pouze odvoláno tím, kdo veto použil
 - vetu nepodléhal diktátor
 - intercese mohly být omezeny rozhodnutím senátu o nouzovém stavu obce - *senatus consultum ultimum*

● Úřady a jejich základní charakteristiky ●

úřad	řádný	mimořádný	cum imperio	sine imperio	kurulský	nekurulský	velké auspicie	malé auspicie	auspicato	inauspicato	kým volen	minimální věk	počet	liktoři
kvestor	x			x		x	x	x			<i>comitiae tributae</i>	180 př.n.l. 28 let 80 př.n.l. 30 let	10 80 př.n.l. 20 45 př.n.l. 40	
edil a) plebejský b) kurulský	x x			x x	x x		(x) x		x x		<i>comitiae tributae</i>	180 př.n.l. 31 let 80 př.n.l. 36 let	2 2 (+ 2 za Caesara)	
praetor	x		x		x		x		x		<i>comitiae centuriatae</i>	180 př.n.l. 34 let 80 př.n.l. 40 let	2 až 6 80 př.n.l. 8 za Caesara 16	2 (6)
konsul	x		x		x		x		x		<i>comitiae centuriatae</i>	180 př.n.l. 37 let	2 80 př.n.l. 40 let	12
ensor		x	x		x		x		x		<i>comitiae centuriatae</i>	nejméně 44 let	2	
diktátor		x	x		x		x		x		z příkazu senátu (konsul nebo mezikrál)	bývalý konsul	1	24
velitel jezdeckva		x	x		x		x		x		jmenován diktátorem		1	6
tribun lidu	x			x		x	x			x	<i>comitiae tributae</i>	nejméně 27 let (?)	10	

Nejvyššími představiteli státu a zároveň úředníky se stali konzulové (*consules*):

- voleni na jeden rok
- vždy museli být 2
 - když jeden zemřel musel být zvolen nový - *consul suffectus*
 - když zemřeli oba museli být zvoleni náhradníci - *consules suffecti*
- oba byli vybaveni imperiem
 - bylo v rámci říše nejvyšší - *imperium maius*
 - symbolizováno *fasces* - svazek 12 prutů s vetknutou sekerou, které byly neseny liktory
- byli vrchními veliteli
- měli soudní pravomoci
- byli reprezentanty státu vůči bohům - držitelé nejvyšších *auspicií* - *summa auspicia*
- jejich pravomoci zahrnovali celou říši - omezeno Sullou na Itálii => zbavení funkce velitelů vojska
- úřadovali buď samostatně, nebo oba => střídali se v držení *fasces*

- každému náležela „konzulská armáda“ - obvykle 2 legie + pomocné sbory
 - pokud bojovali společně ve velení se konzulové střídali každý den
- měli právo svolávat lidová shromáždění a senát
- zpočátku prováděli cenzus
- rozhodovali kdo má být členem senátu
- svá rozhodnutí sdělovali skrze edikdy
- původně také spravovali státní pokladnu, řídili stavby veřejných budov ...

Za kritické situace mohl být jmenován mimořádný úředník s neomezeným imperiem - diktátor - *dictator*:

- jmenová většinou v době vojenského ohrožení jedním z konzulů po dohodě se senátem
- svou funkci mohl vykonávat nejdéle 6 měsíců
- jako velitel pěšího vojska si jmenoval jako zástupce velitele jízdy (*magister equitum*)
- měl absolutní moc - nepodléhal právu veta, proti jeho rozhodnutí se nebylo možno odvolat, byl právně nepostihnutelný

Asi od roku 367 př. Kr. byl společně s konzuly volen nový úředník - prétor - *praetor*:

- zpočátku vystupoval jako zástupce konsulů pro řízení městských záležitostí, později bylo jeho hlavním úkolem vedení soudnictví
- zastupoval konzuly v jejich nepřítomnosti = měl *imperium*
- od r. 241 př. Kr. byl volen druhý praetor, který se zabýval právními vztahy týkající se cizinců - *praetor peregrinus*, zatímco první vyřizoval právní otázky týkající se občanů - *praetor urbanus*
- po zřízení provincií byli voleni další 4 praetoři, kteří se starali o jejich správu
- praetoři byli voleni centurijním sněmem
- mohli velet vojsku - *imperium*
- mohli svolávat senát
- mohli předkládat návrhy zákonů => svými edikty přispívali k rozvoji civilního práva => vznik souboru tzv. praetorského práva - *ius praetorium* nebo *ius honorarium*
- Sulla zvýšil počet praetorů na 8 (81. př. Kr.) - po dobu funkce zůstávali ve městě, poté odcházeli do provincií jako *propraetori*
- za Caesara byl jejich počet 16, za Augusta 12

V roce 443 př. Kr. byli poprvé zvoleni noví úředníci - cenzoři - censores:

- voleni byli jednou za 5 let centurijním sněmem a jejich úřad trval 18 měsíců - obvykle bývalými konzuly
- pracovali společně
- pokud jeden z nich zemřel, musel druhý abdikovat => byla volena nová dvojice
- nemají imperium
- proti jejich rozhodnutí se nebylo možno odvolat a ani je soudně napadnout => sami cenzoři nemohli být voláni k odpovědnosti
- činnost censorů:
 - provedení cenzu - sčítání občanů a zjišťování stavu jejich majetku => zařazení občanů do majetkových tříd a zapsání do místních tribuí
 - kontrola a vybírání (nebo vyloučení) členů senátu => vyhotovení nového seznamu senátorů (*lectio senatus*)

- kontrola a přehlídka občanů zařazených do jezdeckých centurií
- dohlížení na hospodaření se státním majetkem - půda...
- dohled nad mravy - prohřešky mohly být trestány několika způsoby - důtky (*notae*)
 - vyloučení ze senátu
 - vyloučení z jezdecké centurie
 - přiřazení do méně významné centurie

Édilové - *aediles*

- původně pouze plebejští úřadující v Cereřině chrámu na Aventinu.
- voleni plebejským sněmem
- k jejich úkolům patřilo:
 - vedení archivu
 - finanční záležitosti
 - organizovali plebejské hry (*ludi*)
- později vytvoření úřadu kurulských édilů (patricijský úřad), kteří se později pracovní náplní „sloučili“ s plebejskými
 - voleni byli na 1 rok tribujním sněmem
 - komunální úředníci - 2. stupeň v rámci *cursus honorum*
 - dohlíželi nad pořádkem ve městě = zastupovali městskou policii
 - dohlíželi na trhy => rozhodovali v tržních sporech
 - pečovali o řečiště řeky Tibery
 - dohlíželi na zásobování města potravinami a vodou
 - pořádali státní hry

Kvestoři - quaestores

- nižší úředníci - 1. stupeň v rámci *cursus honorum*
- voleni tribujním sněmem
- od r. 447 př. Kr. spravovali státní pokladnu
- později voleni další dva, kteří spravovali vojenskou pokladnu jednotlivých konsulů
- jejich počet se i nadále zvyšoval - 1 spravoval přístav v Ostii, další byli posíláni do každé nové provincie, kde byl začleněn do štábu správce provincie
- ke správě pokladny přibírají i další funkce
 - správa archivu
 - výběr daní
 - kontrolují účty
- Sulla stanovil počet těchto úředníků na 20, přičemž minimální věk byl stanoven na 30 let a absolování tohoto úřadu automaticky znamenalo zařazení do senátu
- za Caesara se jejich počet zvýšil na 40, za Augusta zpět na 20

Tribuni lidu - *tribunus plebis*

- představitel a zákonný ochránce plebejů proti úřední moci patricijských úředníků
- vznik úřadu je datován do r. 494 př. Kr.
- jejich počet se časem měnil - nejdříve byli 2, poté 5 a nakonec 10
- byli voleni shromážděním plebejů - *concilium plebei*
- do úřadu nastupovali 10. prosince, funkce trvala 1 rok
- dohromady tvořili kolegium, kdy každý měl právo veta vůči rozhodnutí druhého tribuna
- byli nedotknutelní
- zákonem jim bylo dovoleno zakročit proti jednání nebo rozhodnutí jakéhokoliv úředníka a senátu - dokonce i jednání lidu
- měli právo svolávat shromáždění plebejů a řídit jeho jednání
- měli právo účastnit se jednání senátu, pronášet zde své názory a později ho i svolávat
- tento úřad nebyl součástí *cursus honorum* => pokud chtěl tento úřad zastávat patricij, musel se nejdříve vzdát patriciátu

Senát

- za republiky se počet členů senátu zvýšil na 300, za Sully na 600 a za Caesara na 900
- původně přístupný pouze patricijům, později (asi od konce 5. st. Př. Kr.) i plebejům
- výběr senátorů prováděli nejdříve konzulové pak cenzoři
- členy se stávali bývalí úředníci, soukromé osoby, vojáci ...
- členství bylo doživotní - možnost vyloučení cenzoři
- odznakem byla tunika s širokým nachovým pruhem a červené sandály
- senát byl poradním orgánem = neměl výkonnou moc
- významný vliv v mnoha oblastech
 - rozhodoval v hospodářských otázkách - rozpočet
 - určoval správce provincií
 - rozhodoval o zahraniční politice,
 - předjednával o válce a míru
 - obsazoval soudní poroty
 - projednával návrhy zákonů
 - rozhodoval v otázkách náboženských kultů a veřejné morálky

Komicie - *comitum*

- za republiky 3 komicie

Comitia curiata

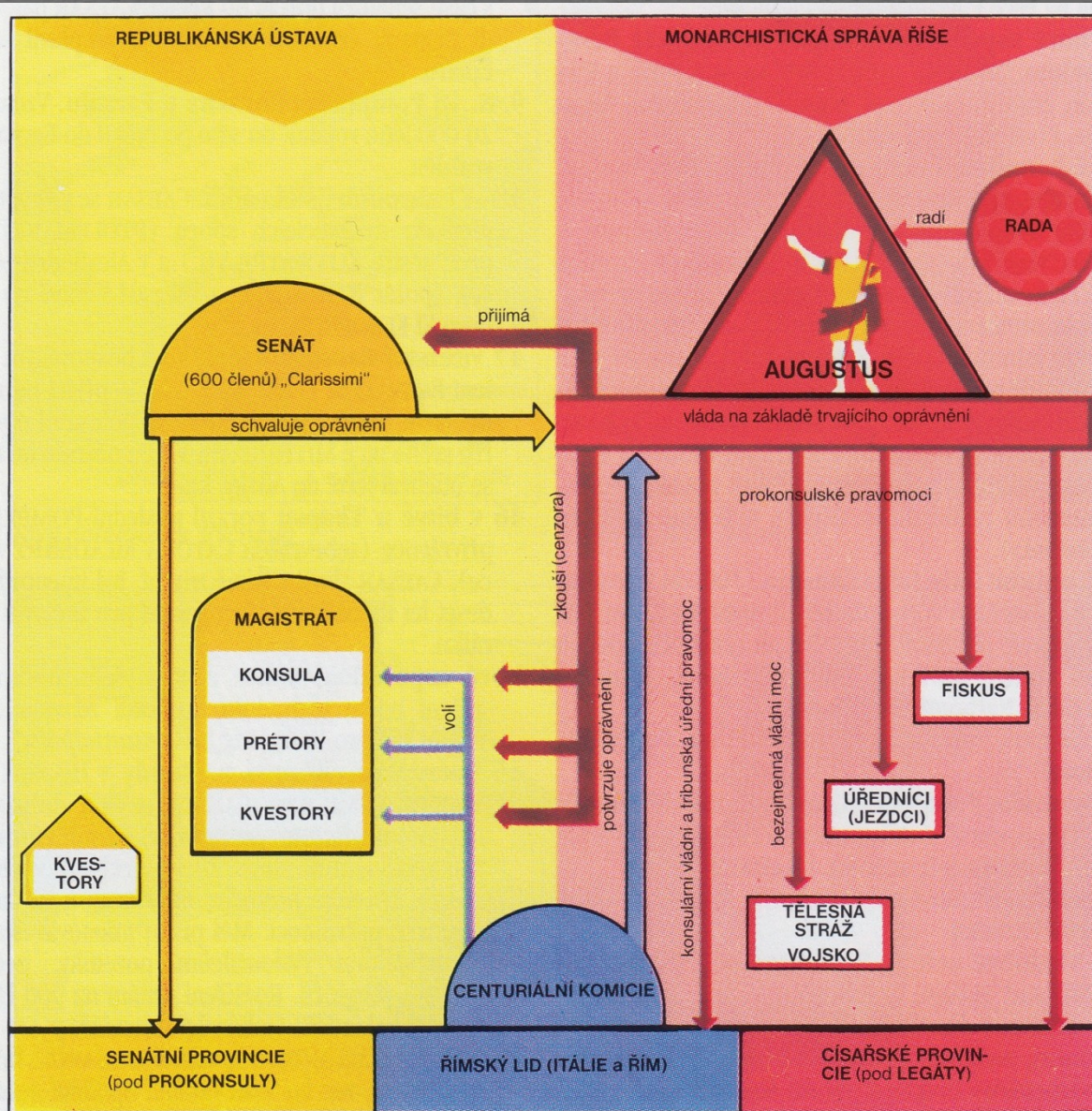
- již od doby královské
- v době republiky občané hlasováním potvrzovali imperium nejvyšších úředníků, sankcionovali zákony a přijímali rozhodnutí o válce a míru
- později se uplatňoval v oblasti sakrálního a rodinného práva

Comitia centuriata

- zavedena za reformy Servia Tullia
- za republiky se z něj stává nejdůležitější sněm – lidé hlasovali podle zařazení do majetkových tříd – hlasovací jednotkou byla centurie (původně sněm podle vojenských setnin)
- hlasování bylo znevýhodněno pro chudší obyvatelstvo, neboť nejdříve hlasovali centurie nejbohatších občanů - 98 ze 193 centurií
- sněm hlasoval o válce a míru, volil nejvyšší úředníky, přijímal zákony, byl nejvyšší instancí v politicky významných procesech

Comitia tribuna

- hlasování probíhalo na základě rozdělení obyvatelstva podle 35 místních tribuů
- sněm - volil nižší úředníky
 - schvaloval některé zákony
 - od 2. st. př. Kr. volil i augury a pontifiky
- komicie mohl svolávat pouze k tomu zplnomocněný úředník - konzul, prétor, cenzor, který:
 - předkládal návrhy
 - jednání sněmu řídil
 - dohlížel na sčítání hlasů
 - vyhlašoval výsledky hlasování
- hlasování byla nejdříve ústní, od roku 131 př. Kr. tajné

Ústavní zřízení Říma za principátu

Státní správa za principátu (císařství)

- za principátu jsou republikánské úřady formálně zachovány, ovšem celkovou moc ve státě má princeps
 - má nejvyšší *imperium* – *imperium maius*, stálé prokonsulské *imperium* - *imperium proconsulare*
 - má pravomoci censora, tribuna lidu a konzula - nejvyšší vojenský velitel
 - je nejvyšším knězem - *pontifex maximus*
- úlohy a moc úřadů se celkově mění
- počet úředníků se zvyšuje, jejich pravomoci zmenšují
 - úředníky jmenuje sám císař
- vznikají nové úřady
 - císařská rada - *consilium principis*
 - byli do ní jmenováni senátoři a odborníci z jezdeckého stavu
 - za Hadriana a Severovců její moc posílila - byli do ní jmenováni nejlepší právníci a přešli na ní soudní kompetence

- praefektury

- úřady zastávané praefecty (praefectus) s širokou mírou působností – od nejnižší po nejvyšší posty

- jejich funce zahrnovali oblasti:

 - soudnictví

 - správy - stáli v čele správy císařské sociální péče, řídili státní i vojenskou pokladnu, vedli správu říšské pošty

 - vojenství

- jedním z nejdůležitějších se za principátu stávají:

 - praefectus praetorio - velitel prétoriánů, nejvyšší dosažitelná hodnost pro římského jezdce

 - byli určováni v počtu 2

 - účastnili se války buď společně s císařem, nebo veleli sami

 - byli členy císařské rady

 - později získali i soudní pravomoci

- praefectus urbis - městský preafect
 - úřad vždy zastával příslušník senátorského stavu - obvykle bývalým konzulem
 - doba úřadu se pohybovala mezi 1-3 roky
 - součástí úřadu bylo imperium - velel městským kohortám
 - dohlížel na úředníky
 - udržoval klid a pořádek ve městě
 - součástí úřadu byl i vlastní soudní dvůr
 - měl právo vynášet hrdelní rozsudky

- praefectus annonae
 - úřad byl obsazován příslušníky jezdeckého stavu s pravomocemi pro celou říši – dohled nad přístavy, kontrakty s dopravci ...
 - byl pověřen zásobováním Říma potravinami

Senát

- počet členů je stanoven na 600 - jsou jmenováni císařem
- vybírání z bývalých představitelů úřadů – jejich majetek musí dosahovat nejméně milionu sesterciů
- senátu předsedá sám císař
- pravomoci senátu se zvyšují
 - volí úředníky - z řad kandidátů určených císařem
 - volí císaře
 - jeho usnesení mají platnost zákona
 - získává soudní pravomoci - odvolání v občanskoprávních sporech, některé trestní pravomoci